

«Бұл менің ыстық ықыласым»: Winrock International «Қазақстанның бала саудасына қарсы іс-қимылы» жобасының еріктілері өз қызметі туралы

Мари Романова

Бүгінгі таңда еріктілерге көмек көрсетудің көптеген түрлері бар – қайырымдылықтан бастап төтенше жағдайдағы (ТЖ) жерлерге шығуға дейін. Өзекті зерттеулер басқаларға ерікті түрде көмек көрсету бақыт деңгейіне де, еріктілердің мансаптық мүмкіндіктеріне де оң әсер ететінін дәлелдейді. Мысалы, Corporation for National and Community Service (CNCS) есебіне сәйкес, тұрақты негізде ерікті адамдар 27% жақсы лауазымға ие болады.

Бүгінгі таңда үкіметтік емес ұйымдар (ҰЕҰ) әлемнің түкпір-түкпірінен адамдарды тартуға және өз қызметтерін өз қауымдастықтарынан тыс жерде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Winrock International «Қазақстанның бала саудасына қарсы іс-қимылы» жобасы балалар саудасына қарсы күрес бойынша қоғамдық қорғаушылар рөлін атқаратын көптеген еріктілермен тікелей жұмыс істейді. Олар жобаға Оңтүстік Қазақстандағы сауда құрбандары мен еңбек мигранттарының осал отбасыларынан шыққан балаларды сәйкестендіру және қорғау жүйесін жақсартуға, аутич-жұмыс жүргізуге және қазақстандық жастар арасында тәуекелдерді азайту үшін адам саудасы жағдайына түсу тәуекелдері туралы хабардарлықты арттыруға көмектеседі. Бұл материалда біз сізді жобаның үш Қоғамдық қорғаушысымен таныстырып, олардың тарихын айтқымыз келеді.

Назира Жүргенбаева, Шымкент қаласы Денсаулық сақтау басқармасының жанындағы «ЖИТС-тің алдын алу және оған қарсы күрес орталығы» МКҚК профилактикалық бөлімінің педагогы:

«Маған ересектер мен балалар саудасына қатысты мәселелер әрқашан қатты әсер етеді. Саудаланған балалар көбінесе балалық шағынан, білімнен және лайықты болашағынан айырылатынын мойындау маңызды. Сондықтан мен оларға тезірек қалыпты өмірге оралуға, оларды қорғауға және қолдауға көмектескім келеді. Әрине, болашақта мұндай жағдайлардың алдын алу маңызды. Winrock International жобасында ерікті бола отырып, балалар саудасының алдын алу және зардап шеккендерге көмек көрсету жөніндегі бағдарламаларды әзірлеуге және іске

асыруға белсенді қатысуға мүмкіндігім бар. Менің міндетім – қиын оқиғалары туралы айта алмайтындарға дауыс беру. Бұл мені өз қауымдастығымды осы мәселе туралы хабардар етуге, сондай-ақ балалардың құқықтарын қорғауды қажет ететін барлық процестерге белсенді қатысуға шабыттандырады. Кәмелетке толмағандарды осал жағдайға қоятын белгілі бір қауіп факторлары бар. Нәтижесінде олар адам саудасының құрбаны болады. Себептері:

- жағдайлық: оқшаулану, кедейлік, уақытша аурулар, жұмыссыздық, құқықтық мәртебе, отбасындағы тұрақсыз өмір, қамқоршының болмауы, көші-қон
- тұлғалық: жас, жыныс, мүгедектік, этникалық.

Бұл ретте тәуекел факторлары елге тәуелді емес. Мысалы, кедейлікте өмір сүретін және мүгедектігі бар бала Қазақстанда ғана емес, АҚШ-та да адам саудасының құрбаны болуы мүмкін. Сондай-ақ контекстік қауіп факторлары бар. Олардың қарастырылып отырған елмен тікелей байланысы бар. Бұл кемсітушілік заңдар мен саясаттар, мәдени және әлеуметтік нормалар, сондай-ақ қарулы қақтығыстар немесе саяси тұрақсыздық жағдайлары болуы мүмкін. Қазақстандағы балалар үшін адам саудасына осалдық тұрғысынан мынадай қауіп факторлары ерекше алаңдаушылық туғызады:

- отбасындағы тұрақсыздық. Балалар үйдегі отбасының/ересектердің кінәсінен немесе өздері жұмыс істемейтін отбасынан кетуге тырысқандықтан саудадан зардап шегуі мүмкін
- көші-қон. Бұл фактор балалардың трафикке осалдығын тудырады. Әсіресе ата-аналар 1) азаматтығы болмаса, 2) экономикалық мүмкіндіктер іздейтін еңбек мигранттары болса, 3) олар жеңілдіктерге, қызметтерге, білімге және / немесе ресми жұмысқа қол жеткізе алмауы мүмкін
- мәдени және әлеуметтік нормалар. Олар әйелдер мен қыздарды адам саудасына, атап айтқанда жыныстық қанауға және мәжбүрлі некеге қауіп төндіреді.

Адам саудагерлері алдымен жәбірленушіні азғырып, содан кейін қанауды жалғастыру үшін тәуекел факторларын өз пайдасына пайдаланады.

Қазақстанда мүгедектігі бар адамдар да қатты стигматизацияға ұшырайтынын атап өткім келеді, бұл даму ерекшеліктері бар балаларды кемсітушілікке және білімге, медициналық қызметтерге және жұмысқа орналасу мүмкіндіктеріне тең қолжетімділіктің болмауына байланысты адам саудасына осал етеді. Бүгінгі күні LGBTQI + өкілдерін қорғаудың болмауы да қауіп факторы болып табылады, өйткені олар жиі кемсітушілік пен маргиналдануға ұшырайды.

Біз қоғамдық қорғаушылар ретінде адам саудагерлерінің желісіне енген әрбір балаға көмектесуіміз керек, сонымен қатар халық арасында ақпараттық жұмыс жүргізуіміз керек. Мысалы, денсаулық сақтау мамандары балаларды саудагерлердің қанауы жағдайларын тануда шешуші рөл атқарады. Олар зорлық-зомбылықтың, жарақаттың немесе ерекше жағдайлардың физикалық немесе психологиялық іздерін байқауы мүмкін. Мысалы, ересектер балаларға медициналық көмек алуына жағдай жасамайды. Балалармен жұмыс істейтін адамдар күдік туындаған жағдайда қалай әрекет ету керектігін білуі маңызды.

Еріктілік қызмет балаларды қанау проблемасының ауқымын түсінуге, себептері мен салдары туралы білуге мүмкіндік берді. Бұл маған тиімді жұмыс істеуге, балалардың құқықтарын қорғауға, олардың мүдделерін жұртшылық пен билік алдында білдіруге және маңызды жобаларды жүзеге асыру үшін барлық мүмкін ресурстарды (БАҚ-пен байланыс, іс-шараларды ұйымдастыру, халықты ақпараттандыру науқандары) пайдалануға көмектеседі. Ерікті болу – қоғамның ең осал мүшелерін қорғау үшін моральдық және әлеуметтік жауапкершілікті қабылдау. Бұл сонымен қатар күрделі эмоционалды қиындықтар мен күшті моральдық шиеленістерге дайын болуды білдіреді. Мен өз жұмысымды қоғамдық қорғаушы ретінде жалпы игілікке үлес қосу мәртебесі деп санаймын».

Фатима Хамзаева, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің саясаттану факультетінің студенті, сондай-ақ ЮНЕСКО-ның Орталық Азиядағы мұзды су тасқыны жобасының (GLOFCA) жеке кеңесшісі:

«Алғаш рет мектепте бесінші сыныпта оқып жүргенде еріктілікпен айналысуға тырыстым. Мектепте ол UNICEF және UNESCO-дан әртүрлі еріктілер жобаларына қатысты, Nobel Fest-ке қатысты (ред. - жыл сайынғы озық білім фестивалі). Мен сондай-ақ эко-сенбіліктерді жақсы көремін – мен оларды ешқашан жіберіп алмаймын! Әр жоба көптеген білім мен дағдыларды беретіндіктен, «Қазақстанның бала саудасына қарсы күрестегі іс-қимылы» жобасына қатысуға дайын болдым. Мен үшін ерікті болу – белсенді азаматтық ұстанымға ие болу және біздің қоғамға сапалы өзгерістер енгізу. «Қазақстанның бала саудасына қарсы күрестегі іс-қимылы» жобасында жастар арасында адам құқықтары туралы ақпараттандырумен және ағарту жұмыстарымен айналысамын.

Қазіргі әлемде барлық мемлекеттер халықаралық қатынастарда қиындықтарға тап болған кезде, ерікті көмек әсіресе өзекті болып көрінеді. Жастардың ел өміріне белсенді қатысуға сұранысы бар. Сондықтан еріктілік адамға немесе адамдар тобына оң әсер ету және көмектесу тәсіліне айналады. Жақсы болашақ мүмкіндігінше тезірек келуі үшін қазір әрекет ету қажет. Мен үшін бұл нағыз ыстық ықылас деп айтуға болады.

Мен алған негізгі дағдылардың бірі қарым-қатынасқа ашықтық шығар. Ол адамдармен қарым-қатынаста көп көмектеседі. Бірақ кейде қиын болуы мүмкін. Winrock International жобасы қамтитын мәселелер нақты және ерекше көзқарас пен моральдық дайындықты қажет етеді. Мен шаршаумен бетпе-бет келдім, эмпатияға байланысты мен азап шеккен адамдар үшін жиі қайғырып, күрсінемін. Үнемі көп нәрсені жасау керек сияқты және жұмыстың нәтижесі найзағай жылдамдығымен көрінбейтінін түсіну қиын. Мұндай жағдайларды жеңу басқалардың өмірін жақсартуға бағытталған аз күш-жігердің өзі жоқтан гөрі жақсы екенін түсінуге көмектеседі. Адамдардың көзіндегі үміттері әлі де көп көмектеседі және соның арқасында кез-келген кедергілерді жеңу оңайырақ болады. Менің ойымша, әрқашан эмпатикалық, инклюзивті және адал болу маңызды. Бұл қасиеттер, сондай-ақ оң өзгерістерге деген ішкі тілек маған тиімді ерікті болуға көмектеседі».

Светлана Кошелекова, «Қоғамдық көзқарас» қоғамдық қорының президенті:

«Қоғамдық қызметті 25 жыл бұрын бастағанмын. Мен тәжірибесі бар қызметкермін деп айта аламын. Бірақ бастапқыда мені еріктілік қызықтырды. Бұл үлкен ынта-жігермен нағыз еңбек болды. Мен өзім он шақты жыл бойы инвестор, ұйымдастырушы және әлеуметтік маңызды мақсаттың орындаушысы болдым. Менің қоғам белсенділігім басталған алғашқы жұмыс 1999 жылы өтті және Жамбыл облысында экологиялық бағытқа ие болды. Мен ғалымдарды процеске қатыстырдым, ағартушылық фильм жасадым, компьютерлік оқу бағдарламасын жасадым, тегін дәрістер оқыдым және мақалалар жаздым. Жоба аяқталғаннан кейін, 2003 жылы Хоккайдо университетіне студенттерге тәжірибе беру үшін шақырылдым.

2021 жылдан бастап «Қоғамдық көзқарас» қоғамдық қоры бірлестігіне заңгер ретінде шақырылдым. Сол кезде он тоғыз жылдан астам уақыт адам саудасына қарсы іс-қимыл бойынша жұмыс істеген ұйым. Ұйымның негізін қалаушы Әсия Қалиева бұл мәселемен 2002 жылдан бері айналысып келген адам саудасына қарсы іс-қимыл саласындағы нағыз сарапшы болды. Оның тәжірибесінде бүкіл елге күнкілдеген жағдайлар бар. Оның ішінде, қазақстандық кәсіпкерлердің еңбекті пайдалануынан зардап шеккен ҚХР-дан келген еңбек мигранттарын ұрлау, оларды жыныстық қанау және қорғау бар. Мен 2022 жылдан бері «Қоғамдық көзқарас» қоғамдық қорын басқардым және Әсия Қалиева белгілеген жауапкершілікпен жұмыс істеуді жалғастырамын. Бұл нағыз еріктілік. Бүгінгі таңда ұйымның қызметіне адам саудасынан зардап шеккендердің сот төрелігіне қол жеткізуі мен құқықтық көмек, халықпен және мектептердің, университеттердің оқушыларымен ақпараттық жұмыс және ақпараттық акцияларға қатысу кіреді. Біз сондай-ақ әртүрлі кеңес береміз. Мұның бәрі – адам саудасынан зардап шеккендерді анықтау және болашақта осындай жағдайлардың алдын алу үшін қажет ерікті жұмыс.

Біздің Жарғыда «Адам құқықтарын іске асыру және қорғау саласындағы мәселелер туралы халықтың хабардарлығын арттыруға жәрдемдесу» қызметтерінің бірі жазылған. Мен қоғамдық қорғаушы ретінде әрекет ете отырып, ұйымның жұмыс формаларын кеңейтуге мүмкіндік таптым. Қазір менің мақсатым – ұйымда еріктілер жұмысын күшейту. Қазақстан үшін адам саудасы мәселесі өте өзекті болғаны үшін еріктілердің көмегі баға жетпес. Тек еріктілердің көмегімен біз зардап шеккендерді анықтап, оларға көмектесе аламыз.

Менің еріктілік тәжірибем еріктілік пен ғылыми-зерттеу, ұйымдастырушылық және оқыту жұмыстарымен араласады. Бірақ мен үшін ең құндысы жергілікті қауымдастықтармен жұмыс істеуді үйрену болды. Маған өз ісімен айналысатын керемет адамдармен жұмыс істеу бақыты бұйырды.

«Айына бірнеше сағат уақыт бөлу, желіге қаралым үшін пост қою, ақысыз уақыт үшін өтемақы ретінде кейбір семинарға/еріктілер жиналысына қатысу» мақсатындағы еріктілердің жұмысы

қызықтырмайды. Мені мағыналы идея, ерік-жігері бар команда, үрдіске толық қатысу және нәтиже түріндегі сыйақы ынталандырады. Бұған кәсіби мамандардың керемет командасының арқасында құрылған «Қазақстанның бала саудасына қарсы күрестегі іс-қимылы» жобасы толықтай жауап береді. Ақпараттық сессияларды өткізген кезде жобадағы Қоғамдық қорғаушылар ретіндегі ерікті жұмысымызды мақтанышпен, бала саудасына қарсы іс-қимыл жөніндегі өткізген науқандарды әрдайым ашық айтамын».

Бұл мақала ішінара АҚШ Мемлекеттік департаментінің гранты есебінен қаржыландырылды. Осы құжатта баяндалған пікірлер, қорытындылар мен дәйектемелер авторға тиесілі және міндетті түрде АҚШ Мемлекеттік департаментінің ұстанымын көрсетпейді.